

تحلیل مقایسه ای وضع موجود و مطلوب شاخص های حکمروایی خوب شهری در شهر جدید گلپهار از دیدگاه شهروندان و مدیران

حامد روشنایی (دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران)

Hamed-roshanaei@mshdiau.ac.ir

محمدعلی احمدیان (دانشیار گروه جغرافیا، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران)

Ahmadian@ferdowsi.um.ac.ir

امیدعلی خوارزمی (استادیار، گروه جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

kharazmi@um.ac.ir

چکیده

حکمروایی خوب شهری همواره رفاه عمومی شهروندان و سلامت اجتماعی آنها را در نظر گرفته که سیاست‌ها و برنامه های آن در چارچوب شاخص‌های خاصی قرار می‌گیرند. تحقیق پیش رو به تحلیل مقایسه ای شاخص ها و ابعاد حکمروایی خوب شهری از دیدگاه شهروندان، کارشناسان و مدیران در وضع موجود و مطلوب می پردازد. روش تحقیق از نوع توصیفی- تحلیلی است که به بررسی نقطه نظرات شهروندان، کارشناسان و مدیران شهری در خصوص وضعیت ابعاد حکمروایی خوب شهری و همچنین وجوه تشابه و افتراق آنها و دامنه اختلافات و همسانی های آنها پرداخته است. منابع گردآوری داده ها کتابخانه ای- اسنادی و استفاده از ابزار پرسشنامه بوده است که تعداد ۳۸۵ پرسشنامه برای شهروندان و تعداد ۴۸ پرسشنامه برای کارشناسان و مدیران شهرداری و شورای شهر توزیع گردید. آزمون های مورد استفاده در این تحقیق با نرم افزار SPSS شامل تی تست زوجی، فریدمن می باشد. نتایج بدست آمده از تحلیل مقایسه ای شاخص ها نشان می دهد از نظر شهروندان پیرامون وضعیت متغیرهای تحقیق جهت گیری توافقی، مسئولیت پذیری و از نظر مدیران مسئولیت پذیری و عدالت همه جانبه مهم ترین عوامل می باشند. در نهایت نمودارهای راداری حاصل از تحلیل زوجی داده ها نشان می‌دهد که از نظر شهروندان و مدیران، شکاف معناداری بین وضع موجود و مطلوب وجود دارد. با این توضیح که از نظر شهروندان شفافیت و مسئولیت پذیری با عدد ۲,۴۷ در وضعیت موجود و عدد ۳,۹۹ و ۴,۰۲ در وضعیت مطلوب بیشترین اختلاف میانگین را در بین شهروندان دارد.

کلمات کلیدی: تحلیل مقایسه ای- حکمروایی خوب شهری- شهرهای جدید- گلپهار

۱. مقدمه

سیر تاریخی روندها و گرایش های حاکم بر ویژگی های شکلی و محتوایی الگوهای توسعه، نمایانگر نوعی تکامل شکلی، مفهومی و محتوایی می باشد؛ به گونه ای که از برداشت ها و باورهای تک ساختی و تک ساختی رو به سوی برداشت ها و باورهای چند ساختی و چند ساختی هدایت شده است. جدای از تمایزات مفهومی و کارکردی هر یک از الگوهای فوق، آنچه که قابل تأکید است، همانا تفاوت وجوه شناختی و ادراکی میان الگوی جدید و قدیم توسعه است و به طور مشخص یکی از مهمترین تمایزها میان الگوهای جدید و قدیم، جایگزینی محوریت انسان در توسعه به جای محوریت فناوری است. اگر شهرها به خوبی مدیریت شوند، فرصت های مهمی را برای توسعه اقتصادی و اجتماعی عرضه می کنند (هیئات، ۲۰۰۴، ص. ۱). در چنین شرایطی، از اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی رویکرد حکمروایی خوب شهری در مقابل رویکرد مدیریت شهری دولت مدار مورد تأیید و تأکید سازمان های جهانی و بین المللی و دولت ها قرار گرفت (رهنمائی و کشاورز، ۲۰۱۰، ص. ۲۱). امروزه در دنیا پذیرفته شده است که توسعه پایدار شهرها در صورتی تحقق می یابد که اهداف مردم سالاری، برابری در خدمت رسانی و حفظ محیط زیست با شکل گیری مدیریت واحد شهری و با رعایت اصول علوم روز شهرسازی، شهرسازی و ترافیک شهری، تقسیم عادلانه منابع شهری توامان دنبال شود. با توجه به اینکه شهرها به عنوان نیروی محرک رشد اقتصادی و نیز کانون کار و فعالیت و موقعیت های اجتماعی عموم کشورهای جهان محسوب می شود، در وضعیت موجود شهرنشینی چند سطحی، مدیریت شهری باید دارای مولفه هایی چون شفافیت، پاسخگویی، مشارکت طلبی، قانون مداری، کارآمدی، و اجماع گرایی باشد تا از تمام شرایط افزاینده شهری بهره گیرد. از طرف دیگر شدت یافتن روز افزون مقیاس و گستردگی و نیز پیچیدگی مسائل شهرها و همچنین آشکار شدن بی کفایتی سیستم های سنتی بوروکراتیک و تصمیم گیری بالا به پایین سبب شده است گرایش به سوی سیستم هایی بوجود آید که در آن تصمیم های بزرگ و کوچک با اشتراک بین صاحبان منافع شهری اتخاذ می شوند (تقوایی و تاجدار، ۱۳۸۸، ص. ۱).

عبارت "مدیریت یکپارچه شهری" که گاه با مترادف های دیگری همچون "مدیریت واحد شهری"، "مدیریت هماهنگ شهری" و "مدیریت جامع شهری" رایج است، همواره با سه مفهوم "شهر"، "مدیریت شهری" و "توسعه پایدار" متلازم می باشد. بدین معنا که رویکرد خاصی به شهر و مدیریت شهری است که توسعه پایدار را ضروری می داند و پیرو آن به مسئله مدیریت یکپارچه شهری می پردازد. از این رو ارائه تعاریفی مرتبط ضروری به نظر می رسد (رمضانی فرخند، ۱۳۹۳، ص. ۳). شهر؛ در طبقه بندی عمومی انواع سیستم ها، شهرها به عنوان یکی از سیستم های اقتصادی-اجتماعی، جزء پیچیده ترین سیستم ها به شمار

می رود. مدیریت بر سیستم های با پیچیدگی بالا، نیازمند رویکرد، **برخورد سیستماتیک** و شناسایی و هدایت عناصر مربوطه بر مبنای موازین و تحلیل های مبتنی بر این رویکرد است (کاظمیان، ۱۳۷۳، ص. ۴۳). از جهت سلسله مراتب و مراحل تصمیم گیری، شهر با سایر سازمان ها تفاوت چندانی ندارد، اما آنچه موضع شهر را نسبت به سایر نهادها متمایز می کند، پیچیدگی، بزرگی و تعدد عوامل آن است (میرعابدینی، ۱۳۸۸، ص. ۵۸). مدیریت شهری یکپارچه و هماهنگ به مرکزیت، شهرداری و نهادهای ذیربط (اعم از دولتی و عمومی) تحت نظارت و سیاستگذاری محلی شورای شهر، الگوی عمومی موردنظر در تدوین وظایف شهرداری ها است. بدون این وحدت و هماهنگی بین سازمانی، کارآیی و اثربخشی مجموعه اقدامات و منابع صرف شده برای اداره امور شهر و توسعه آن به شدت مورد سؤال و تشکیک است. در همین چارچوب، جامعیت فضایی و عملکردی شهرداری و مدیریت شهری در هدایت و کنترل تمام فضای شهر و همه ابعاد حیات شهری ضرورتی اصولی است (سعیدی رضوانی و کاظمیان، ۱۳۸۰، ص. ۱۶).

مروری بر مطالعات صورت گرفته در خصوص حکمروایی خوب شهری به ویژه در ایران گویای آن است که بخش عمده ای از آنها یا به بررسی ضرورت استفاده از الگوی حکمروایی در ایران پرداخته اند و یا این که بررسی و ارزیابی وضعیت شاخص های حکمروایی را عمدتاً براساس نظر شهروندان مد نظر قرار داده اند و کمتر پژوهشی در خصوص این که آیا میان مدیران و مسئولان شهری (دولت و نهاد حکومت) به عنوان سیستم و ساختار و شهروندان به عنوان زیست جهان و عامل ها و کنشگران که بیانگر حوزه های خصوصی و عمومی است، درک و فهم مشترکی از این مفهوم وجود دارد یا خیر، صورت گرفته است. با این وجود در ادامه سعی می گردد به برخی از مطالعات صورت گرفته در خصوص حکمروایی شهری و یافته های آنها اشاره گردد تا بتوان از این رهگذر، تفاوت این پژوهش با سایر پژوهش های انجام شده در حد امکان را روشن کرده و از تجربیات سایر مطالعات نیز در جهت کیفیت کار بهره برد (حسینی، ۱۳۹۵، ص. ۴۵). پژوهشی تحت عنوان " حکمرانی شهری مقایسه ای؛ آشکارسازی مسائل پیچیده " توسط جان پیر در سال ۲۰۰۵ انجام گردیده است. این مقاله چنین بحث می کند که رژیم ها و قدرت های شهری باید به عنوان یک مدل خاص تاریخی - فرهنگی حکمرانی شهری تعریف شوند. حکومت تطبیقی شهری دارای پتانسیل فوق العاده ای در کمک به دانشمندان در کشف مکانیسم های علی و گردانندگان اصلی تغییرات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در سطح شهر می باشند (پیر، ۲۰۰۵، ص. ۴۴۶). همچنین پژوهشی توسط یاپ کیو شنگ در سال ۲۰۱۰ تحت عنوان " حکمروایی خوب شهری در جنوب شرق آسیا " انجام شده است. با این مضمون که؛ آسیای جنوب شرقی در حال تجربه رشد سریع اقتصادی و شهرنشینی است. امروزه بیش از ۴۰ درصد از جمعیت این منطقه در مناطق شهری زندگی می کنند. این تحقیق چنین استدلال می کند که؛ اتکا به اقتصاد بازار آزاد و سرمایه داری برای توسعه شهری و ارائه خدمات عمومی به یک دولت محلی مبتنی بر

حکمروایی خوب به منظور حصول اطمینان از شهر زیبا و توسعه پایدار شهری نیاز پیدا می کند (شنگ، ۲۰۱۰، ص. ۱۳۲). در ایران نیز با تأثیرپذیری از جریان‌های جهانی طی دهه اخیر، موضوع حکمروایی خوب شهری در مراکز علمی و اجرایی مورد توجه قرار گرفته و مطالعات و پژوهش‌های متعددی نیز در این خصوص صورت گرفته است. پژوهش حاضر در ادامه آنها و البته با رویکردی متفاوت به مطالعه در خصوص جایگاه حکمروایی خوب شهری در شهرهای ایران پرداخته است. در ایران نیز به عنوان یک کشور در حال توسعه الگوی مدیریت مجموعه شهری دو سطح را در برمی - گیرد: ۱- سطح منطقه ای (مجموعه شهری) ۲- سطح محلی (که شهرداری های هر کدام از شهرها و شهرک های موجود در مجموعه شهری را شامل می شود). در مطالعاتی که در ایران جهت گزینش الگوی مناسب برای نظام جامع مدیریت شهری صورت گرفته است اهدافی در نظر گرفته شده که شاخص های حکمروایی زمینه ساز رسیدن به این اهداف است. چارچوب این الگو بر پایه دو سطح ۱- سیاست گذاری و برنامه ریزی، ۲- مدیریت اجرایی و عملیاتی قرار دارد. در این چارچوب الگوی مدیریت کلان شهری دو سطحی مدنظر است که سطح اول آن را مدیریت مجموعه شهری شکل می دهد و سطح دوم به مدیریت شهری محلی می پردازد (تقوایی و تاجدار؛ ۱۳۸۸ به نقل از عسگری؛ ۱۳۷۸، ص. ۵۳). کلانشهر مشهد با بیش از ۲/۴ میلیون نفر جمعیت به عنوان دومین کلانشهر بزرگ کشور، یکی از کانون های مهم گردشگری مذهبی جهان و ایران سالانه بیش از ۱۵ میلیون گردشگر را به خود جلب می نماید. گونه شناسی گردشگری مشهد از نوع مذهبی با هدف زیارت حرم امام رضا (ع) است. کلانشهر مذکور علاوه بر داشتن جاذبه قوی مذهبی، دارای جاذبه های تاریخی، فرهنگی، تفریحی و طبیعت گردی است (قدمی، ۱۳۹۰، ص. ۶۲) و شهر جدید گلبهار در مجاورت این کلانشهر با اهداف خاص برنامه ریزی ایجاد شده است. پدیده احداث شهرهای جدید از همان آغاز با چالش های فراوانی از قبیل نبود قانون مناسب، عدم وجود هماهنگی بین سازمان های مربوط به دلیل نگرش بخشی و نبود منابع مالی کلان برای اجرای چنین طرح بزرگی روبرو بوده است (پرهیزکار، ۱۳۸۴، ص. ۳). ضرورت و اهمیت این مسائل و مفاهیم باعث گردید تا این پژوهش به تحلیل مقایسه ای وضعیت شاخص های حکمروایی خوب شهری در وضع موجود و مطلوب از دیدگاه شهروندان، کارشناسان و مدیران در شهر جدید گلبهار پردازد. اینک در راستای مباحث مطرح شده پژوهش و رسیدن به اهداف موردنظر فرضیات بصورت زیر بیان می شود:

- به نظر می رسد، مهم ترین عوامل موثر در فرایند ارتقای حکمروایی خوب شهری از منظر شهروندان و مدیران، ابعاد پاسخگویی و مشارکت باشد.
- بنظر می رسد از نظر شهروندان و مدیران، شکاف معناداری بین وضع موجود و مطلوب ابعاد حکمروایی خوب شهری وجود دارد.

۲. روش شناسی تحقیق

متناسب با اهداف تحقیق و ماهیت موضوع، روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است و بر انجام مطالعات اسنادی، کتابخانه ای و میدانی استوار است و برای تجزیه - تحلیل اطلاعات مورد نیاز تحقیق از تکنیک آماری آلفای کرون باخ جهت سنجش پایایی، T-Test زوجی جهت سنجش تفاوت بین وضع موجود و مطلوب و آزمون فریدمن جهت اولویت بندی عوامل تاثیرگذار استفاده گردید. آزمون فریدمن از جمله آزمون های آماری است که برای رتبه بندی و اولویت دهی به متغیرهای چندمقوله ای با مقیاس رتبه ای (ترتیبی) انجام می شود و آزمون تی زوجی برای مقایسه دیدگاه های شهروندان و مدیران پیرامون وضعیت موجود و مطلوب استفاده گردیده است. مراحل انجام بدین صورت است که ابتدا جامعه آماری یعنی شهر جدید گلپهار دارای جمعیت ۳۶۸۷۷ نفر در سال ۱۳۹۵ مورد بررسی قرار گرفت. به دلیل عدم امکان مطالعه همه ی افراد جامعه و به منظور اطمینان از نتایج بدست آمده از مطالعه بر روی جامعه هدف، اقدام به تخمین حجم نمونه گردیده است که بدین منظور از فرمول تعدیل یافته کوکران استفاده شده است:

$$n = \frac{pqt^2N}{Nd^2 + pq^2}$$

در این فرمول: n = حجم نمونه؛ N = جامعه هدف؛ P = درصد توزیع صفت در جامعه یعنی نسبت درصد افرادی که دارای صفت مورد مطالعه می باشند؛ q = درصد فراوانی افرادی که فاقد آن صفت در جامعه می باشند؛ d = تفاضل نسبت واقعی صفت در جامعه با میزان تخمین محقق برای وجود آن صفت در جامعه که حداکثر نسبت آن تا ۰/۰۵ است و دقت نمونه گیری نیز به آن بستگی دارد؛ t = اندازه متغیر در توزیع طبیعی که از جدول مربوطه در سطح مورد نظر استخراج می شود. حجم نمونه بدست آمده بر اساس جامعه آماری و مقادیر در نظر گرفته شده برای p, q, d و t ، ۳۸۵ پرسشنامه بوده که تهیه و انجام گرفت با این توضیح که فقط شهروندان بالای ۱۸ سال مجاز به پر کردن این پرسشنامه ها شدند. در مرحله بعد، منطقه مورد مطالعه بر اساس تقسیمات شهرداری شهر جدید گلپهار و بافت فیزیکی-کالبدی و اجتماعی-اقتصادی شهر پرسشنامه ها در آن توزیع گردید؛ توزیع پرسشنامه ها به گونه ای بوده است که تمام شهروندان طبقه پایین، متوسط و بالای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی منطقه مورد مطالعه توانسته اند آنها را پاسخ دهند که گزینش آنها به صورت اتفاقی و تصادفی بوده است. در پژوهش حاضر رقم نمونه بر اساس فرمول کوکران^۱ ۳۸۵ نفر برآورد گردیده است و همچنین تعداد ۴۸ نفر از مدیران و کارشناسان شهری جهت بررسی وضعیت موجود مفاهیم حکمروایی خوب شهری و نظام مدیریت شهری در بستر شهر و نهادهای مدیریتی با استفاده از فرمول مورگان مورد نظرسنجی قرار گرفته اند. این افراد کسانی هستند که در سازمان های وابسته به شهرداری شهر

1 Cochran

جدید گلهار و دیگر نهادهای مدیریتی و خدماتی شهر دارای تجربه و تخصص لازم هستند و در نهایت، داده های بدست آمده از مطالعات میدانی با استفاده از آزمون های آماری مربوطه در محیط SPSS پردازش شد. حکمرانی خوب هشت مشخصه اصلی دارد: مشارکتی، اجماع محور، مسئولیت پذیری، شفافیت، پاسخگویی، اثربخشی و کارایی، منصفانه و همه گیری و پیرو حکومت قانون. این شکل حکمرانی، باعث می شود که فساد به حداقل ممکن کاهش یابد، دیدگاه های اقلیت ها به حساب آورده شده و صدای اقشار آسیب پذیر، در تصمیم گیری شنیده شود نیازهای حال و آینده جامعه پاسخ گفته شود. این شاخص ها که برگرفته از استانداردهای مختلف و منابع گوناگون است بصورت جدول زیر می آید.

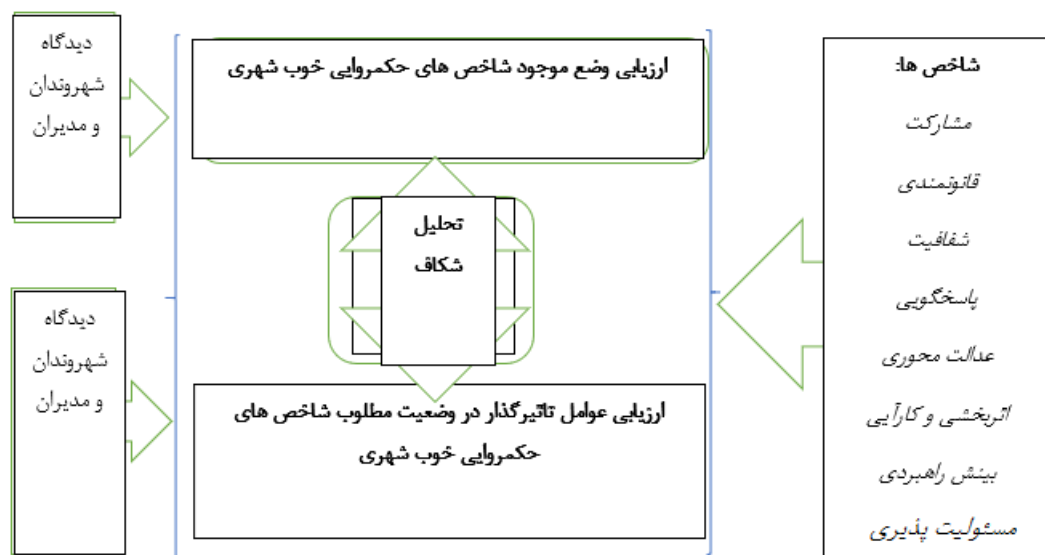
جدول ۱- ابعاد و شاخص های حکمروایی خوب شهری

ردیف	ابعاد	شاخص ها	منابع
۱	مشارکت	<ul style="list-style-type: none"> • انتخاب شهردار: این شاخص حاکی از آن است که آیا شهردار منتخب شده بومی است یا خیر. • مشارکت رأی دهندگان بر حسب جنسیت : شامل درصد کل شرکت کنندگان اعم از مرد و زن نیز درصد رأی دهندگان زن و مرد در انتخابات نسبت به سطح اقتدار محلی. • فراهم کردن فرصت برای مشارکتهای عام 	(صفایی پور و سایر همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۱۲۶).
۲	قانونمندی	<ul style="list-style-type: none"> • چارچوب های قانونی به صورت عادلانه و بیطرفانه به اجرا گذاشته شوند. • حمایت کامل از حقوق بشر و به ویژه اقلیت ها و اجرای بی طرفانه 	(تقوایی و تاجدار، ۱۳۸۸، ص. ۵۸-۴۵)
۳	شفافیت	<ul style="list-style-type: none"> • شفاف بودن شهرداری در استفاده از بودجه • انتشار گزارش از عملکرد شهرداری به صورت شفاف • در دسترس و شفاف بودن قوانین شهرداری 	www.unescap.org (صفایی پور و سایر همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۱۲۶)
۴	پاسخگویی	<ul style="list-style-type: none"> • توجه دولت به شهروندان از لحاظ اصول اخلاقی، قوانین ومقررات، عدالت و برابری، صرفه جویی در منابع، کارایی در تولید، مشارکت دادن آنها وتوانمند کردن ارباب رجوع. • کسب رضایت ارباب رجوع هر دستگاه 	(هیبیتات، ۲۰۰۹، ص. ۱).
۵	عدالت	<ul style="list-style-type: none"> • ایجاد زمینه هایی برای به حداقل رساندن نارضایتی مردم از اوضاع. • تضمین اینکه اعضای جامعه احساس کنند سهمی در جامعه دارند و خود را جدای از جامعه احساس نکنند. • همه افراد باید از فرصتهای برابر برخوردار باشند. 	(هیبیتات، ۲۰۰۹، ص. ۱).
۶	اثربخشی	<ul style="list-style-type: none"> • حرکت سازمان های مردم نهاد در جهت کارآیی اقتصادی. • بها دادن به نقش شهروندان. 	(تقوایی و تاجدار، ۱۳۸۸، ص. ۵۸-۴۵)
۷	مسئولیت پذیری	<ul style="list-style-type: none"> • تعهد به انجام کاری و پذیرفتن مسئولیت انجام آن • مسئولیت انسان در برابر محیط زیست 	(تقوایی و تاجدار، ۱۳۸۸، ص. ۵۸-۴۵)
۸	بینش راهبردی	<ul style="list-style-type: none"> • داشتن برنامه های میان مدت و درازمدت مناسب شهرداری و شورای شهر برای شهر و شهروندان 	(بختیاری، ۱۳۸۲، ص. ۷۹)

متغیرها را می توان در قالب مدل پژوهشی به خوبی ارائه داد. مدل، از ریشه لاتینی Modus به معنای اندازه گرفته شده است. مدل همچنین به ما کمک می کند که به متن و درون پدیده هایی که نمی توانیم مستقیماً آن ها را ببینیم هدایت شویم. مدل جزئی کوچک یا بازسازی کوچکی از یک شیء بزرگ است که از لحاظ کارکرد با شیء واقعی یکسان است (گرگی، ۱۳۸۸، ص. ۳۳). مدل رابطه بین طرح نظری (تئوری) و کار جمع آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات می باشد (ایران نژاد، ۱۳۷۷، ص. ۵۰).

مدل مفهومی پژوهش برگرفته از ابعاد حکمروایی خوب شهری است که از منظر مدیران و کارشناسان بررسی می گردد و در نهایت شکاف بین وضع موجود و مطلوب تحلیل می گردد (شکل ۲).

شکل ۲- مدل مفهومی پژوهش

ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۱

۳. یافته ها

از آنجا که سؤالات پرسشنامه بر اساس طیف ۵ گزینه ای لیکرت طراحی شده اند که حد متوسط عدد ۳ در نظر گرفته شده است، لذا در تفسیر طیف لیکرت، گزینه بسیار نامطلوب؛ مقدار آن بین (۱ تا ۱/۵)، گزینه نامطلوب؛ (۱/۵ تا ۲/۵)، گزینه متوسط؛ (۲/۵ تا ۳/۵)، گزینه مطلوب؛ (۳/۵ تا ۴/۵) و گزینه بسیار مطلوب هم؛ (۴/۵ تا ۵) در نظر گرفته شده است. ابتدا توصیفاتی از شهروندان و کارشناسان شرکت کننده در نظرسنجی (سن، جنس و تحصیلات) تحقیق در زیر می آید:

جدول ۲- توزیع پاسخگویان بر حسب سن و جنس

فراوانی			سن	درصد		فراوانی		ردیف	جنس
کارشناسان	شهروندان			کارشناس	شهروند	کارشناس	شهروند		
۲۵	۲۳	کمترین	۸۳/۳	۶۲/۱	۴۰	۲۳۹	مرد		
۶۰	۷۲	بیشترین	۱۶/۷	۳۷/۹	۸	۱۴۶	زن		

جدول ۳- توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات

درصد فراوانی	فراوانی	تحصیلات کارشناسان	درصد فراوانی	فراوانی	تحصیلات شهروندان
-	-	بی سواد	۱۳	۴۶	بی سواد
-	-	مقدماتی	۲۰	۱۰۲	مقدماتی
۲۰	۸	متوسطه	۴۰	۱۶۱	متوسطه
۶۰	۳۲	کارشناسی	۱۳	۳۷	کارشناسی
۲۰	۸	کارشناسی ارشد و بالاتر	۲/۸	۲۶	کارشناسی ارشد و بالاتر
-	-	پاسخ داده نشده	۱۵/۶	۱۳	پاسخ داده نشده
۱۰۰	۴۸	مجموع	۱۰۰	۳۸۵	مجموع

در بخش استنباطی با استفاده تکنیک آماری آزمون آلفای کرون باخ ، T-test زوجی و آزمون فریدمن با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و Excel صورت گرفته است و به سنجش معنی داری و آزمون فرضیه- های تحقیق پرداخته شده است. داده ها ابتدا از نظر نرمال بودن مورد آزمایش قرار گرفته است؛ آزمون کولموگروف-اسمیرنوف یکی از مهمترین آزمون های آماری در نرم افزار SPSS محسوب می شود. آزمون کولموگروف- اسمیرنوف نرمال بودن توزیع داده ها را نشان می دهد و نتیجه به شکل جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴- وضعیت نرمال بودن داده های تحقیق

وضعیت مطلوب				متغیرها	وضعیت موجود			
کارشناسان و مدیران		شهروندان			شهروندان		کارشناسان و مدیران	
چولگی	کشیدگی	چولگی	کشیدگی		چولگی	کشیدگی	چولگی	کشیدگی
-۰/۸۷۷	۰/۶۸۳	-۰/۸۰۶	-۰/۱۵۲	عدالت همه جانبه	-۰/۹۶۰	-۰/۱۱۶	۰/۲۹۸	۱/۱۸۴
-۰/۸۲۵	۰/۶۱۰	۰/۶۱۸	-۰/۴۹۶	قانونمندی	-۰/۷۰۵	-۰/۰۱۹	۰/۲۹۰	۱/۰۶۲
-۰/۸۷۴	۰/۵۲۳	-۰/۵۱۶	-۰/۲۷۰	اثربخشی و کارایی	-۰/۶۴۴	۰/۰۴۷	-۱/۴۵۷	-۰/۱۰۰
-۱/۵۳۲	۰/۳۴۰	۰/۳۵۸	-۰/۰۸۰	بینش راهبردی	-۰/۵۲۴	۰/۱۷۰	-۱/۵۰۶	-۰/۲۷۹
۰/۰۶۷	۱/۰۹۸	۰/۸۳۳	-۰/۷۱۷	شفافیت	-۰/۵۶۴	۰/۱۳۰	-۰/۱۸۴	-۱/۲۳۸

وضعیت مطلوب				متغیرها	وضعیت موجود			
کارشناسان و مدیران		شهروندان			شهروندان		کارشناسان و مدیران	
کشیدگی	چولگی	کشیدگی	چولگی		کشیدگی	چولگی	کشیدگی	چولگی
۰/۹۱۲	۰/۲۱۰	-۰/۸۳۸	-۰/۲۶۱	مشارکت	-۰/۵۷۴	۰/۳۵۱	-۱/۲۱۰	-۰/۶۱۲
-۰/۳۰۷	-۰/۶۷۰	-۰/۱۴۳	-۰/۴۳۸	جهت گیری توافقی	-۰/۵۹۸	۰/۳۰۸	-۰/۳۴۸	-۱/۰۰۱
۰/۴۳۶	۰/۴۶۳	۰/۳۳۱	-۰/۰۶۱	مسئولیت پذیری	-۰/۷۵۷	۰/۳۱۲	-۰/۲۰۱	-۰/۰۰۱

پیش نیاز انجام تمامی آزمون‌های پارامتری، نرمال بودن توزیع آماری متغیرهاست. به طور کلی می‌توان گفت که آزمون‌های پارامتری، عموماً بر میانگین و انحراف معیار استوارند. حال اگر توزیع جامعه نرمال نباشد، نمی‌توان استنباط درست از نتایج داشت. برای آزمون نرمال بودن متغیرها، از چولگی و کشیدگی استفاده گردید که نتایج آن در جدول ۴ ارائه گردیده است. همانگونه که در جدول مشاهده می‌گردد چولگی و کشیدگی برای تمامی متغیرها بین ۲ و -۲ می باشد. بنابراین فرض نرمال بودن داده‌ها مورد تأیید است. همچنین نتایج آزمون کرونباخ با عدد ۰/۹۲۶ گزارش شد که نشان از پایایی قابل قبول داده‌ها می باشد.

تحلیل مقایسه ای ابعاد حکمروایی خوب شهری از دیدگاه شهروندان و مدیران

بمنظور تحلیل مقایسه ای نظرات شهروندان و مدیران؛ کارشناسان شهری پیرامون ابعاد حکمروایی خوب شهری دو فرضیه مطرح شد که با استفاده از آزمون‌های آماری مربوطه تحلیل گردید که به شرح زیر است:

به نظر می‌رسد، مهم‌ترین عوامل موثر در فرایند ارتقای حکمروایی خوب شهری از منظر شهروندان و مدیران، ابعاد پاسخگویی و مشارکت باشد.

به منظور بررسی این فرضیه، آزمون فریدمن انجام شده است. آزمون فریدمن از جمله آزمون‌های آماری است که برای رتبه‌بندی و اولویت‌دهی به متغیرهای چندمقوله‌ای با مقیاس رتبه‌ای (ترتیبی) انجام می‌شود. نتایج این آزمون برای میزان نقش و اهمیت متغیرهای تحقیق از نظر شهروندان و مدیران در جداول زیر آورده شده است:

جدول ۵- نتایج آزمون فریدمن برای بررسی تفاوت بین میانگین متغیرهای تحقیق

مدیران	شهروندان	معیار
۴۸	۳۸۵	اندازه نمونه
۶۳/۹۵۶	۱۰۸/۷۹۰	آماره کای دو
۸	۸	درجه آزادی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معناداری

همان‌طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌گردد، مقدار آماره کای دو با ۸ درجه آزادی برابر ۱۰۸/۷۹۰ و همچنین سطح معناداری آزمون کمتر از ۰/۰۵ است که بیانگر این است که تفاوت معناداری بین دیدگاه شهروندان درباره میانگین ابعاد مدل در وضع موجود وجود دارد و اینکه مقدار آماره کای دو با ۸ درجه آزادی برابر ۶۳/۹۵۹ و همچنین سطح معناداری آزمون کمتر از ۰/۰۵ است که بیانگر این است که تفاوت معناداری بین دیدگاه مدیران درباره میانگین ابعاد مدل وجود دارد.

جدول ۶-رتبه‌بندی متغیرهای تحقیق از دیدگاه شهروندان و مدیران

میانگین رتبه های شهروندان	نام متغیر	میانگین رتبه های مدیران
۵/۳۳	مسئولیت پذیری	۵/۰۹
۴/۹۱	عدالت همه جانبه	۴/۹۲
۴/۷۰	قانونمندی	۴/۳۴
۴/۵۵	اثربخشی و کارایی	۴/۶۰
۴/۴۸	بینش راهبردی	۴/۵۶
۴/۰۷	شفافیت	۴/۱۶
۴/۰۱	مشارکت	۴/۲۸
۳/۹۵	جهت گیری توافقی	۴/۰۵

با توجه به جدول ۶ مقایسه میانگین رتبه ابعاد مدل از نظر پاسخ‌دهندگان به صورت مسئولیت پذیری، عدالت همه جانبه، اثربخشی و کارایی، بینش راهبردی، قانونمندی، مشارکت، شفافیت و جهت گیری توافقی نشان می‌دهد. همان‌طور که در جدول مربوطه ملاحظه می‌گردد، مقایسه میانگین رتبه ابعاد مدل به ترتیب از نظر شهروندان پیرامون وضعیت متغیرهای تحقیق، مسئولیت پذیری و عدالت همه جانبه از نظر مدیران پیرامون وضعیت متغیرهای تحقیق، مسئولیت پذیری و عدالت همه جانبه مهم ترین عامل می باشد. لذا این فرضیه مورد تایید قرار نمی گیرد. در تفسیر می توان گفت شاخص مسئولیت پذیری هم از نظر شهروندان و هم از نظر مدیران تاثیر فراوانی در اجرای نظام حکمروایی خوب شهری در نهادهای مدیریتی شهر جدید گلبهار دارد و موید این نکته است که مسئولان خود را موظف به پاسخگویی به مردم می دانند و شهروندان نیز با مشاهده مدیران مسئولیت پذیر و پاسخگو حس اعتماد را در خود بوجود می آورند و انگیزه مشارکت در آنها بالا می رود.

با توجه به رویکرد تحقیق که به تحلیل نظرات شهروندان و مدیران درباره شاخص های حکمروایی خوب شهری می پردازد، در تحلیل آماری داده ها؛ شکاف بین نظرات آنها نیز سنجیده شده است که در فرضیه ی دیگر تحقیق انعکاس یافته است:

بنظر می رسد از نظر شهروندان و مدیران، شکاف معناداری بین وضع موجود و مطلوب ابعاد حکمروایی خوب شهری وجود دارد.

به منظور بررسی این فرضیه، در ابتدا به طور کلی و جزئی، شاخص های تحقیق مورد بررسی قرار گرفتند که در ادامه نتایج آن آورده شده است:

جدول ۷ نتایج آزمون تی زوجی را برای مقایسه دیدگاه های شهروندان و مدیران پیرامون وضعیت موجود و مطلوب نشان می دهد. مطابق این جدول، نتایج حاصل از بررسی نظرات شهروندان و مدیران نشان داد که به ترتیب، مقدار آماره T عدد $52/509-$ و $22/085-$ ، درجه آزادی ۳۸۵ و ۴۸ و سطح معنی داری در هر دو جامعه $0/000$ می باشد. از آنجایی که سطح معنی داری در هر دو جامعه آماری کمتر از $0/05$ (در سطح اطمینان ۹۵ درصد) و حد بالا و پایین منفی می باشد، می توان نتیجه گرفت از نظر شهروندان و مدیران، در وضعیت موجود و مطلوب شاخص ها اختلاف معنی داری وجود دارد و این اختلاف در جهت منفی است.

جدول ۷- آزمون فرض آماری مربوط به شکاف بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب حکمروایی

خوب شهری

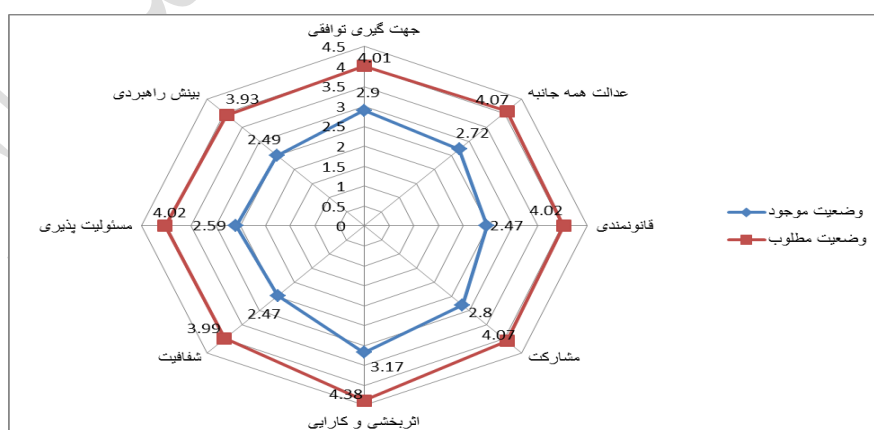
نام متغیر	پاسخ دهندگان	درجه آزادی	مقدار آماره T	سطح معناداری	حد پایین	حد بالا
تمام متغیرهای حکمروایی مطلوب	شهروندان	۳۸۵	$52/509-$	$0/000$	$1/464-$	$1/358-$
	مدیران	۴۸	$22/085-$	$0/000$	$1/370-$	$1/142-$

بنابراین نتایج حاصل از آزمون فرضیه که در جدول (۷) آورده شده است نشان می دهد که از نظر شهروندان و مدیران، شکاف معناداری بین وضع موجود و مطلوب وجود دارد؛ لذا فرضیه پژوهش مورد تایید قرار می گیرد. در ادامه به منظور تعیین نقش و میزان هر کدام از ابعاد مدل تحقیق، بار عاملی ابعاد مدل و میانگین آن ها در دو جامعه آماری شهروندان و مدیران و در دو وضعیت موجود و مطلوب مورد بررسی قرار گرفته و همچنین به مقایسه وضعیت موجود و مطلوب میانگین شاخص های حکمروایی خوب شهری در نظام مدیریت شهری در دو جامعه آماری شهروندان و مدیران پرداخته شده است که نتایج آن در جدول ۸ آورده شده است.

جدول ۸- نقش و میزان هر کدام از ابعاد مدل تحقیق در وضعیت موجود و مطلوب

متغیر	بار عاملی				میانگین			
	وضعیت موجود	وضعیت مطلوب	وضعیت موجود	وضعیت مطلوب	وضعیت موجود	وضعیت مطلوب	وضعیت موجود	وضعیت مطلوب
	شهروندان		مدیران		شهروندان		مدیران	
جهت گیری توافقی	۰/۵۳۱	۰/۷۲۹	۰/۵۲۱	۰/۴۹۴	۲/۹۰	۴/۰۱	۲/۷۵	۴/۰۲
عدالت همه جانبه	۰/۶۷۱	۰/۸۱۹	۰/۹۶۹	۰/۹۲۸	۲/۷۲	۴/۰۷	۳/۲۹	۴/۳۰
قانونمندی	۰/۷۸۴	۰/۸۸۵	۰/۸۱۲	۰/۷۰۵	۲/۴۷	۴/۰۲	۳/۲۴	۴/۴۰
مشارکت	۰/۶۸۲	۰/۸۲۶	۰/۸۶۷	۰/۳۸۰	۲/۸۰	۴/۰۷	۲/۶۸	۴/۲۳
اثربخشی و کارایی	۰/۶۹۷	۰/۸۳۵	۰/۵۷۰	۰/۸۶۹	۳/۱۷	۴/۳۸	۲/۹۲	۴/۰۵
شفافیت	۰/۶۸۱	۰/۸۲۵	۰/۹۴۸	۰/۳۹۱	۲/۴۷	۳/۹۹	۲/۹۳	۴/۲۸
مسئولیت پذیری	۰/۶۰۷	۰/۷۷۹	۰/۷۴۹	۰/۸۶۸	۲/۵۹	۴/۰۲	۳/۴۸	۴/۴۰
بینش راهبردی	۰/۶۸۸	۰/۸۳۰	۰/۸۳۵	۰/۳۱۲	۲/۴۹	۳/۹۳	۳/۰۲	۴/۰۲

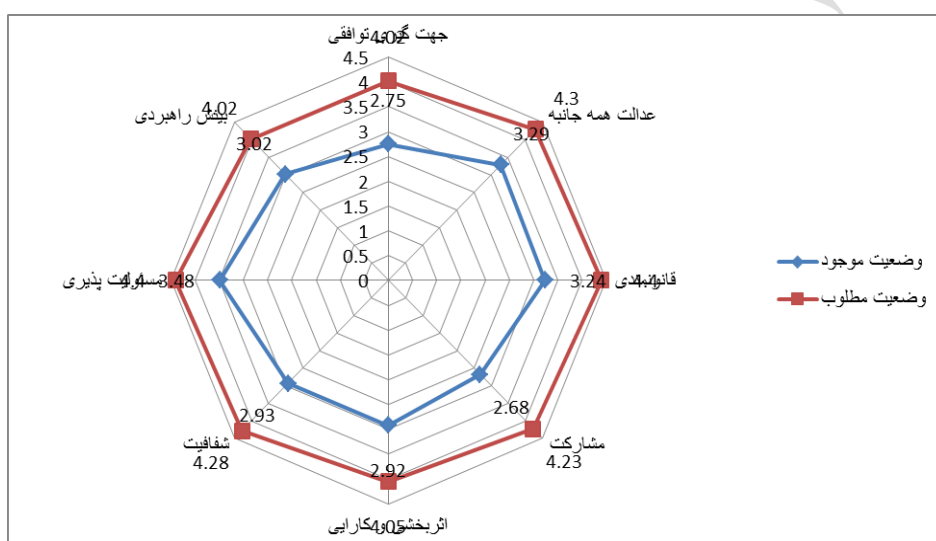
قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده به وسیله بار عاملی نشان داده می شود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است. اگر بار عاملی کمتر از ۰,۳ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف نظر می شود. بار عاملی بین ۰,۳ تا ۰,۶ قابل قبول است و اگر بزرگتر از ۰,۶ باشد خیلی مطلوب است. همچنانکه ملاحظه می شود، بار عاملی بین ابعاد حکمروایی خوب شهری در دو وضعیت موجود و مطلوب بین مقادیر ۰/۳-۰/۶ و بیشتر از ۰/۶ گزارش شده اند که نشان از رابطه محکمی بین آنهاست. همچنین، مقایسه وضعیت موجود و مطلوبیت یا همان میزان تاثیر بر وضعیت آینده ابعاد حکمروایی خوب شهری از نظر شهروندان و مدیران در دو نمودار راداری زیر آمده است:

شکل ۳- نمودار راداری میانگین نظرات شهروندان در ارتباط با وضع موجود و مطلوب متغیرهای اصلی

پژوهش

با توجه به جدول ۸ و شکل ۳ مشاهده می شود متغیر های شفافیت و مسئولیت پذیری با عدد ۲,۴۷ در وضعیت موجود و عدد ۳,۹۹ و ۴,۰۲ در وضعیت مطلوب بیشترین اختلاف میانگین را در بین شهروندان دارد و چالش برانگیز ترین گویه ها به شمار می آیند. با اندکی تامل می توان دریافت که میزان شفافیت در قوانین و مقررات حاکم بر جامعه بخصوص در نهادهای مدیریتی شهر جدید گلبهار نسبت به سایر ابعاد حکمروایی خوب شهری در سطح پایینی قرار دارد و از نظر شهروندان هم مشاهده می شود که این بعد فاصله زیادی با میزان مطلوبیت آن دارد و نشان از تاثیر و اهمیت بالای آن می باشد. در مورد اهمیت مسئولیت پذیری هم این امر صادق است.

شکل ۴- نمودار رادار میانگین نظرات مدیران در ارتباط با وضع موجود و مطلوب متغیرهای اصلی پژوهش

با توجه به جدول ۸ و نمودار راداری شکل ۴ مشاهده می شود متغیر های مشارکت و جهتگیری توافقی نیز با عدد ۲,۶۸ و ۲,۷۵ در وضعیت موجود و عدد ۴,۲۳ و ۴,۰۲ در وضعیت مطلوب بیشترین اختلاف میانگین را در بین مدیران دارد و چالش برانگیز ترین گویه به شمار می آید. در واقع تمام مدیران شهری بر این امر واقف هستند که میزان مشارکت و میزان اجماع و خرد جمعی در بین شهروندان شهر جدید گلبهار و در بین نهادهای مدیریتی شهر در سطح پایینی است و این دو بعد در صورت فراهم شدن بسترهای لازم می توانند بیشترین تاثیر را در آینده نظام مدیریتی شهر جدید گلبهار داشته باشند.

۴. نتیجه گیری و پیشنهادات

در پایان باید گفت حکمروایی خوب شهری برای استقرار در نهادهای مدیریت یک شهر نیازمند به بسترهایی است که در جوامع شهری ما باید فراهم شود اول اینکه شهروندانی آگاه و مسئول، لازمه برپایی چنین نظامی

است. در ضرورت و اهمیت این شاخص کافی است به نتایج تحلیلی فرضیه یکم پژوهش اشاره ای گردد. همچنانکه ملاحظه گردید؛ مسئولیت پذیری و پاسخگویی از نظر شهروندان و مدیران مهم ترین شاخص در ارتقای وضعیت حکمروایی خوب شهری دارد و در شهر جدید گلبهار نهادهای مدیریتی شهر باید آن را سرلوحه کار خود قرار دهند. در نهایت اینکه از منظر شهروندان بیشترین اختلاف معنی دار بین وضعیت موجود شاخص ها و میزان تاثیر آن در مطلوبیت استقرار نظام با حکمروایی خوب در بعد شفافیت و مسولیت پذیری است؛ حال آنکه، از نظر مدیران شاخص های مشارکت و جهت گیری توافقی بیشترین اختلاف میانگین را با یکدیگر دارند. در مقایسه با نتایج این پژوهش؛ مطالعات دیگر نشان می دهند که حکمروایی خوب شهری، از جمله مفاهیمی است که رفاه عمومی شهروندان را در نظر گرفته و سیاستها و برنامه‌های آن در چارچوب شاخص‌های خاصی قرار می‌گیرند؛ نتایج مطالعات پوراحمد و دیگران در شهر مریوان نشان می‌دهد که در محله‌های مورد بررسی، شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در وضعیت مطلوبی قرار ندارند. محله‌های یک و چهارده، تنها در شاخص‌های مسئولیت‌پذیری، جهت‌گیری توافقی و عدالت، تفاوت معناداری ندارند و در سایر شاخص‌های مورد بررسی، این دو محله، دارای تفاوت معناداری با یکدیگر هستند. این تفاوت معنادار با توجه تفاوت میانگین شاخص‌های مورد بررسی در هر دو محله، زیاد بالا نیست و می‌توان گفت وضعیت شاخص‌های حکمروایی شهری در این دو محله نیز همچون محله‌های دو و چهار، در وضعیت مطلوبی قرار ندارد و همه تقریباً در یک سطح قرار دارند. همچنین در پژوهشی که بر روی شهر گرگان با هدف بررسی عملکرد مدیریت شهری با رویکرد حکمروایی خوب شهری انجام داده اند. نتایج نشان دهنده وضعیت بهتر منطقه یک در دو بعد پاسخگویی و قانونمندی نسبت به منطقه دو می‌باشد. همچنین با استفاده از آزمون t -test مشخص گردید که بعد کارایی و اثربخشی با میانگین ۳,۲۱ دارای بهترین وضعیت و بعد مشارکت با میانگین ۲,۵۸ از وضعیت نامناسبی نسبت به سایر ابعاد برخوردارند.

اینک بمنظور ارتقای نظام حکمروایی خوب شهری در شهر جدید گلبهار راهکارهای زیر ارایه می گردد:

- ۱- تلاش برای افزایش شفافیت در حوزه های مختلف اعم از طرح ها و برنامه ها، تصمیم سازی ها و تصمیم گیری ها، کم و کیف بودجه و نحوه تخصیص آن در نهادهای مدیریتی شهر جدید گلبهار
- ۲- بستر سازی های قانونی و اجرایی و فرهنگ سازی عمومی را برای زمینه سازی افزایش مشارکت؛
- ۳- تعامل و گفتگو و اجماع همگانی در روندی از پایین به بالا؛
- ۴- واگذاری اختیارات توأم با پاسخگویی محلی؛
- ۵- توسعه نهادهای مدنی؛
- ۶- رعایت اصول شهروندی؛
- ۷- گزارش سالانه شهرداری شهر جدید گلبهار به شهروندان و ارائه کارهایی که سال قبل صورت گرفته است.

۸- تشکیل گروه‌های همفکر و همکار در محلات و عضویت شهروندان در آن به منظور مشارکت و فعالیت، بدون در نظرگیری تفاوت های قومی و مذهبی.

کتابنامه

- اکبرزاده، ف، موسی زاده، ح، خداداد، م، موسی زاده، ح. (۱۳۹۷). بررسی عملکرد مدیریت شهری گرگان با رویکرد حکمروایی خوب شهری، مجله جغرافیا و روابط انسانی، ۱(۲)، ۱۳۹-۱۵۳.
- الوانی، م. (۱۳۸۲). چالش‌های مدیریت دولتی در عصر جهانی شده فصلنامه مدیریت و توسعه، ۱۹(۱)، ۲۱-۳۵.
- ابراهیم زاده، ع، و رهنما، م، نگهبان مروی، م. (۱۳۸۴). تحلیلی بر ضرورت شکل‌گیری و نقش شهر جدید گلبهار در تمرکززدایی از مادر شهر مشهد، مجله علمی- پژوهشی صفا، دانشکده معماری و شهرسازی، ۱(۲): ۳۱-۴۷.
- برک‌پور، ن، اسدی، ا. (۱۳۸۸). مدیریت و حکمروایی شهری، انتشارات دانشگاه هنر.
- پرهیزکار، ا. (۱۳۸۴). تحلیل چگونگی تحقق اهداف شهرهای جدید در ایران (نمونه موردی شهر جدید پردیس)، پایان- نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.
- پيله وران، ا. (۱۳۹۳). بررسی عوامل تاثیرگذار در جمعیت پذیری شهر جدید گلبهار، پردیس بین الملل دانشگاه فردوسی مشهد، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- تقوایی، ع، تاجدار، ر. (۱۳۸۸). درآمدی بر حکمروایی خوب شهری در رویکردی تحلیلی، فصلنامه مدیریت شهری، ۲۳(۱)، ۲۴-۳۲.
- پوراحمد، پیری، ا، محمدی، ی، پارسا، ش، حیدری، س. (۱۳۹۷). حکمروایی خوب شهری در محله‌های شهری (مطالعه موردی: شهر مریوان)، فصلنامه علمی- پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری، ۶(۲۴)، ۸۱-۹۸.
- حسینی، ه. (۱۳۹۵). تحلیل شاخص های حکمروایی خوب شهری با تأکید بر نظرات شهروندان و مدیران، مطالعه موردی: شهر تربت حیدریه، مطالعات شهری، فصلنامه علمی پژوهشی، ۲۰(۱)، ۲۴-۵۴.
- رمضانی فرخدا، ا. (۱۳۹۳). مطالعه مروری مقالات مدیریت یکپارچه شهری، ششمین کنفرانس مدیریت و برنامه ریزی شهری با تاکید شهر اسلامی، دانشگاه فردوسی مشهد. ۲۱-۲۲ آبان- مشهد مقدس.
- سرشماری عمومی نفوس و مسکن. (۱۳۸۵).
- سرشماری عمومی نفوس و مسکن. (۱۳۹۵).
- سعیدی رضوانی، ن، کاظمیان، غ. (۱۳۸۰). امکانسنجی واگذاری وظائف جدید به شهرداری ها، جلد اول (بررسی تحولات نظری و تجارب جهانی)، انتشارات سازمان شهرداری ها.
- صفایی پور، م، امانپور، س، نادری چگنی، ز. (۱۳۹۲). ارزیابی و تحلیل میزان تحقق پذیری حکمرانی خوب شهری در شهر خرم آباد، فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی شهری چشم انداز زاگرس، ۵(۱۷)، ۳۲-۴۷.
- کاظمیان، غ. (۱۳۷۳). طراحی سیستم مدیریت شهری مناسب شهرهای ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری و منطقه ای، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.

- علوی تبار، ع. (۱۳۷۹). الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها (تجارب جهانی و ایران) جلد اول، انتشارات سازمان شهرداری ها، تهران.
- قدمی، م. (۱۳۹۰). ارزیابی و تدوین استراتژی مقصد در چارچوب توسعه پایدار گردشگری نمونه مورد مطالعه: کلانشهر مشهد، مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، ۳(۹)، ۵۹-۸۲.
- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۰). گزیده نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن.
- مهندسین مشاور مهرزان. (۱۳۷۷). مطالعات طرح جامع شهر جدید گلبهار، مطالعات اقلیمی و جغرافیایی، وزارت مسکن و شهرسازی، جلد دوم.
- میرعابدینی، ز. (۱۳۸۸). امکان سنجی تحقق مدیریت یکپارچه شهری با تاکید بر سطح تصمیم گیری؛ نمونه موردی شهر تهران"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
- یاور، ب. (۱۳۸۰). شهرسازی مشارکتی و جایگاه مشارکت مردم در شهر ایرانی؛ واقعیات، اهداف و استراتژی ها، پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته شهرسازی گرایش برنامه ریزی شهری و منطقه ای، دانشگاه علم و صنعت ایران.
- Pierre, J. (2005), Comparative Urban Governance: Uncovering Complex Causalities, *Urban Affairs Review* 2005 40: 446, <http://uar.sagepub.com/content/40/4/446>.
- Rahnemaei. M. T and Keshavarz, M., (2010). Analysis pattern of good governance and the role of government in the management of city affairs in Iran, *journal of Geography and Regional planning*, Vol 1, No 1, 23- 55. [In Persian].
- Sheng, Y. (2010). Good Urban Governance in Southeast Asia, *Environment and Urbanization Asia*, <http://eua.sagepub.com/content/1/2/131>, 131-147.
- UN- HABITAT. (2004). Urban Governance index,(UGI) a tool to measure progress in achieving good urban governance. www.unhabitat.org.